

## **ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ ПІДХОДИ**

**Ганна ПОБЕРЕЖЕЦЬ**

*канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри українознавства та суспільних наук  
Миколаївського національного аграрного університету*

Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентними викликами, що постали перед системою вищої освіти України в умовах повномасштабної війни. Викладання історії у цей період набуває особливої важливості, оскільки саме історичне знання формує основу національної ідентичності, сприяє усвідомленню необхідності державотворчих процесів та зміцнює громадянську позицію молоді. В умовах збройної агресії історія перестає бути лише академічною дисципліною, перетворюючись на важливий інструмент суспільної консолідації та інформаційної безпеки.

Зростає роль історичної освіти як засобу протидії дезінформації та маніпуляціям, що активно використовують історичні наративи для впливу на громадську думку. У цьому контексті особливого значення набуває формування критичного мислення, навичок аналізу джерел та здатності до самостійної інтерпретації історичних подій.

Крім того, воєнні умови актуалізують необхідність трансформації традиційних підходів до викладання, впровадження інноваційних педагогічних практик, адаптації змісту та методів навчання до нових реалій. Важливим є також урахування психологічного стану здобувачів освіти, що потребує гуманізації освітнього процесу та створення підтримувального навчального середовища.

Дослідження особливостей викладання історії в умовах війни є своєчасним і необхідним, адже воно дозволяє визначити ефективні стратегії освітньої діяльності, спрямовані на підготовку свідомих, відповідальних і стійких до інформаційних впливів громадян.

Сучасні умови повномасштабної війни суттєво трансформують освітній процес в Україні, зокрема викладання історії як дисципліни, що безпосередньо пов'язана з формуванням національної ідентичності, історичної пам'яті та громадянської свідомості. У цих реаліях історична освіта набуває не лише пізнавального, а й світоглядного, ціннісного та безпекового значення.

Одним із ключових викликів є психологічний стан здобувачів освіти, які перебувають під впливом стресу, тривоги та травматичного досвіду війни. Це вимагає від викладача переосмислення підходів до подачі навчального

матеріалу, зокрема впровадження елементів емоційно чутливого навчання, обережного добору історичних прикладів та створення безпечного освітнього середовища.

Іншим важливим аспектом є необхідність протидії інформаційним маніпуляціям та історичним фейкам. В умовах гібридної війни історія активно використовується як інструмент пропаганди, що актуалізує завдання формування критичного мислення студентів, уміння аналізувати джерела, розрізняти факти та інтерпретації. Таким чином, історична освіта стає важливим чинником інформаційної безпеки.

Виклики також пов'язані з організаційними умовами освітнього процесу: дистанційне або змішане навчання, перебої з електропостачанням, необхідність адаптації навчальних матеріалів до онлайн-форматів. Це стимулює активне використання цифрових технологій, інтерактивних платформ, візуалізації історичного контенту, що сприяє підвищенню зацікавленості студентів.

Серед нових підходів до викладання історії варто виокремити інтеграцію міждисциплінарних методів, зокрема поєднання історії з медіаграмотністю, соціальними комунікаціями та культурологією. Ефективними є також практики проблемно-орієнтованого навчання, аналіз кейсів, робота з усною історією, залучення особистих та сімейних історій студентів до освітнього процесу.

Особливої актуальності набуває оновлення новітньої історії України, осмислення сучасних подій у контексті історичних процесів, що сприяє формуванню цілісного бачення розвитку держави та ролі громадянина у ній. Водночас важливо дотримуватися балансу між науковістю та емоційністю викладу.

Отже, викладання історії в умовах війни зазнає суттєвих змін, що зумовлюють необхідність переосмислення як змісту, так і методів освітньої діяльності. Сучасний викладач історії постає не лише як транслятор знань, а й як модератор дискусій, наставник і провідник у складному процесі осмислення минулого та сучасності.

Встановлено, що ефективно викладання історії в умовах воєнного часу передбачає поєднання традиційних наукових підходів із інноваційними методиками, зокрема використання цифрових технологій, інтерактивних форм навчання, міждисциплінарних зв'язків та практик критичного аналізу інформації. Важливою складовою є інтеграція елементів медіаграмотності та формування інформаційної стійкості здобувачів освіти.

Особливу увагу слід приділяти психологічному аспекту освітнього процесу, забезпечуючи емоційно безпечне середовище та враховуючи індивідуальний досвід студентів, пов'язаний із війною. Це сприяє підвищенню

ефективності навчання та формуванню довіри між викладачем і здобувачами освіти.

Перспективним напрямом є подальша розробка та впровадження адаптивних освітніх стратегій, орієнтованих на розвиток критичного мислення, громадянської відповідальності та національної свідомості. Таким чином, історична освіта в умовах війни виконує не лише освітню, а й важливу соціальну місію, сприяючи формуванню стійкого, згуртованого та свідомого суспільства.

### **Список використаних джерел:**

1. Міністерство освіти і науки України. Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/visha-osvita> (дата звернення: 27.04.2026).
2. UNESCO. Education in emergencies: Ukraine response. URL: <https://www.unesco.org/en/education/emergencies/ukraine> (дата звернення: 27.04.2026).
3. Рада Європи. Teaching history in the 21st century: principles and challenges. URL: <https://www.coe.int/en/web/history-teaching> (дата звернення: 27.04.2026).
4. IREX. Learn to Discern: Media Literacy Program. URL: <https://www.irex.org/project/learn-discern> (дата звернення: 27.04.2026).